

Realizacija projekta - od ideje do otvorenja izložbe

Vorkapić, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:021405>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARTINA VORKAPIĆ

REALIZACIJA PROJEKTA, OD IDEJE DO OTVORENJA IZLOŽBE

Završni rad

Pula, rujan, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARTINA VORKAPIĆ

REALIZACIJA PROJEKTA, OD IDEJE DO OTVORENJA IZLOŽBE

Završni rad

JMBAG: 0287000782, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Likovno stvaralaštvo - grafika

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentorica: izv.prof.art. dr.phil. Aleksandra Rotar

Pula, rujan, 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Martina Vorkapić, kandidatice za prvostupnicu ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, **Martina Vorkapić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Realizacija projekta, od ideje do otvorenja izložbe** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŠTO JE TO PROJEKT?	3
2.1. Uloga djeteta u projektu.....	5
2.2. Značajke i važnost likovnih projekata	6
3. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	10
3.1. Pojam i značenje nematerijalne kulturne baštine	10
3.2. Povijest Kastavštine	11
3.2.1. Kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice	12
4. PRAKTIČNI DIO - PROJEKT	15
4.1. Odabir teme u projektu	15
4.2. Ustanovljenje postojećih znanja i razumijevanje djece u projektu	16
4.3. Evaluacija u projektu	17
5. PLANIRANJE I DOKUMENTIRANJE LIKOVNOG PROJEKTA.....	20
5.1. Priprema za provedbu likovnog projekta	21
5.2. Ciljevi likovnih projekata Kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice u radu s djecom rane i predškolske dobi.....	37
5.3. Evaluacija likovnih projekata Kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice u radu s djecom rane i predškolske dobi.....	38
6. ZAKLJUČAK.....	48
7. LITERATURA.....	49

8. POPIS FOTOGRAFIJA, TABLICA I REPRODUKCIJA.....	52
9. SAŽETAK.....	55
10. SUMMARY.....	56

1. UVOD

Svako dijete predstavlja jedinstvenog i samostalnog stvaraoca, za kojega se ističe kako djeluje prema vlastitim potrebama i pritom prati vlastiti tempo. Također, svako dijete pokazuje i vrlo snažnu dispoziciju prema procesima istraživanja i otkrivanja, a koncepti kao što je projektno stvaranje dodatno utječu na poticanje njihove prirodne radoznalosti. Ovi oblici autentičnog stvaranja predstavljaju temeljene elemente u suvremenim konceptima ranog odgoja, što se smatra suprotnim od pristupa koji su temeljeni na unaprijed definiranim planovima aktivnosti koji funkcioniraju isključivo u slučajevima ukoliko djeca pokazuju jednake potrebe u istom vremenu. Tijekom projektnog rada svako dijete ima mogućnost učenja o temama koje su im zanimljive, a svako dijete ujedno ostvaruje i vlastiti, jedinstveni doživljaj projekta. Također, projektnim pristupom pojedinim aktivnostima osigurava se da dijete ostvari blisku razinu povezanosti s vlastitim afinitetima, te jedinstvenošću doživljava samih tema projekata. Osim toga, aktivnosti i sudjelovanje u projektima osiguravaju svakom djetetu ostvarenje vlastitog iskustva stvaranja pomoću kojega može ostvariti vlastiti interes te ispunjavati vlastite potrebe. Vjerojatnosti zadržavanja znanja i vještina stečenih na ovakav način je vrlo velika posebno iz razloga što u ovakvim uvjetima rada dijete ostvaruje veću razinu povezanosti s vlastitim radom. Svako dijete je pritom slobodno, ponaša se kao istraživač ili znanstvenik, a njihove aktivnosti nisu ograničene niti se prekidaju nakon što su započete. U slučajevima ako se uoči da aktivnosti intrigiraju i interesiraju dijete, uloga svakog odgojitelja je njihovo daljnje poticanje.

Predmet ovog završnog rada umjeren je na analizu projektnog pristupa u radu s djecom ran i predškolske dobi. Najveća pažnja se, pritom, pridaje procesima provođenja projekata i analizi očekivanih ishoda projektnog učenja.

Također, kako bi se likovni projekti mogli provoditi na način primjeren radu s djecom nužno je poznavanje temelja likovne kulture, osnovnih značajki likovnih aktivnosti koje uključuju dječje sudjelovanje te poznavanje uloge odgojitelja u procesu njihove provedbe. Stoga se ciljem ovog rada smatra analiza i opis

ključnih elemenata i osnovnih značajki provođenja likovnih projekata u ustanovi za rani i predškolski odgoj. Za svoj završni rad odabirem temu povezanu sa likovnom umjetnošću, kako bi svojim stečenim znanjem na Akademiji primijenjenih umjetnosti u Rijeci pod vodstvom mentora prof. art. Jakov Žapera mogla pružiti važan doprinos stvaranju umjetnosti kod djece predškolskog uzrasta.

Važno je istaknuti kako je svijet likovnog stvaralaštva kada su u njega uključena djeca vrlo nepredvidiv i neočekivan, posebno iz razloga što dječje stvaralaštvo istome daje dozu svježine i autentičnosti, a vrlo često nadmašuje i očekivanja koja pred njih postavljaju odrasle osobe. Kada u provođenju likovnih aktivnosti sudjeluje određeni broj djece ne postoje pravila, zakonitosti ili kritike, posebno iz razloga što iste negativno utječu na razvoj kreativnosti, slobode, samopouzdanja i radoznalosti. Upravo iz tog razloga odabrana je ova tema, ali jednako tako i iz razloga što sam se kao autor rada i sama željela bolje upoznati s provođenjem likovnih projekata u odgojno obrazovnim skupinama te samostalno pristupiti istraživanju detalja, oblika i načina realizacije istih.

Unutar završnog rada prikazati će se, osim teorijskog dijela, i konkretan likovni projekt unutar odgojno – obrazovne skupine.

2. ŠTO JE TO PROJEKT?

Projekt se na najjednostavniji način može definirati kao skup određenih aktivnosti koje je potrebno poduzeti kako bi se mogla pobliže upoznati neka problematika, analizirati postojanje određenih okolnosti povezanih s problematikom te pritom pronašli i prihvatljivi oblici rješenja za pojedine probleme. Zapravo, projekt se može prikazati i kao dubinski oblik istraživanja nekih tema, a u ciljeve projekta ubrajaju se stjecanja novih spoznaja, kreativnosti i mašte. Kada je riječ o ustanovama za rani i predškolski odgoj, projekti predstavljaju integrirane dijelove kurikulumu koji za cilj imaju poticanje istraživanja i procesa učenja kod sve djece (Slunjski, 2012).

Inkorporacija rada na projektima u kurikulum ustanova za rani i predškolski odgoj svakako potiče i stvaranje novih dimenzija učenja kod djece, a koje se ostvaruje istraživanjem i poticanjem stjecanja iskustva. Ovakvi pristupi uglavnom se značajno razlikuju od tradicionalnih pristupa. Upravo iz tog razloga od ključne je važnosti da se svi oblici odmicanja od tradicionalne implementacije kurikula moraju popratiti kvalitetnim načinima provođenja projekata. Ukoliko to ne bude slučaj, projekti će dodatno utjecati na ojačavanje tradicionalnosti elemenata kurikula (Balić-Šimrak, Blažević, Vinožganić, Štabek, 2014).

Pritom, svaki rad u okvirima projekta nužno mora predstavljati samostalnost rada djece, pomoću kojega se neizravnim načinima potiče i ulogom odgojitelja. Zadatak djeteta je da sukladno vlastitom zanimanju odabire teme koje ga posebno interesiraju, a koju će istraživati tijekom zadanog vremenskog perioda. Tijekom rada u okvirima projekta uloga djeteta je značajna i za proces planiranja, provođenja aktivnosti te evaluacije svega što je učinjeno. Međutim, karakteristično je i da dijete nastavlja s traženjem puteva kako da dođe do njemu zanimljivih informacija, sakupljanje različitih materijala, identifikacija sve većeg broja stvari i pojava, promatranje, razvoj komunikacijskih vještina postavljanjem pitanja, slušanjem drugih sudionika projekta te prepričavanjem vlastitih spoznaja i slično (Rajić, 2016).

TRADICIONALNI PRISTUP	PROJEKTNI PRISTUP
Trajanje aktivnosti djece je unaprijed određeno.	Trajanje aktivnosti određuje razvoj projekta, može biti i nekoliko tjedana ili mjeseci.
Sadržaj ili temu aktivnosti određuje odgojitelj i ona može i ne mora zanimati djecu.	Sadržaj ili tema određuju se dogovaranjem djece i odgojitelja, interes djece je najvažniji kriterij odabira teme.
Odgojitelj tijekom aktivnosti planira unaprijed te djeci predstavlja temu i pripremljene materijale za aktivnosti.	Odgojitelj promatra istraživačke i druge aktivnosti djece te na temelju interesa djece temelji novu etapu projekta.
Odgojitelj sadržaje učenja određuje na temelju planiranih ciljeva, u ostvarivanju kojih može i ne mora uvažavati prethodna iskustva djece.	Odgojitelj ustanovljava prethodna znanja i iskustva djece te oblikuje uvjete za njihovo nadograđivanje.
Odgojitelj određuje znanja koja djeca trebaju stjecati i s obzirom na to priprema materijale za učenje.	Djeca znanja stječu traganjem za odgovorima koji ih zanimaju, i sudjeluju u promišljanju i planiranju novih iskustva i učenja.
Izleti i posjeti povezani s učenjem se mogu i ne moraju organizirati, a uglavnom slijede nakon aktivnosti u vrtiću.	Izleti i posjeti predstavljaju sastavne segmente iskustva učenja djece i organiziraju se u svim etapama razvoja projekta.
Planirane aktivnosti se provode u točno određeno vrijeme dana.	Fleksibilno vrijeme održavanja aktivnosti projekta.
Odgojitelj planira aktivnosti kako bi djecu poučio određenim konceptima.	Aktivnosti djece se temelje na istraživanju, pronalaženju odgovora i korištenju različitih izvora, o čemu se s djecom zajednički raspravlja.
Reprezentacije (aktivnosti izražavanja) su povezane sa specifičnom temom i najčešće se ne ponavljaju.	Reprezentacije (crtanje, slikanje, građenje, konstruiranje i sl.) djeci olakšavaju razumijevanje i integriranje koncepata, služe dokumentiranju aktivnosti i često se ponavljaju kako bi se pratio napredak djece tijekom projekta.

Tablica 1. Razlike između tradicionalnog i projektnog pristupa (Slunjski, 2012:34)

2.1. Uloga djeteta u projektu

Jedna od osnovnih karakteristika svakog djeteta je njegova mogućnost i sposobnost učenja kroz igru. Pritom, svaki pokušaj i pogreška utječu na dodatno otkrivanje samog sebe, ali i svijeta koji ga okružuje. Zapravo, djeca eksperimentiraju korištenjem različitih materijala, zvukova, sredstava, istraživačkih i drugih načina te igrom uloga. Poznato je kako je svako dijete samo po sebi vrlo znatiželjno biće, a njihovo prirodno okruženje prvo je mjestu unutar kojega svako dijete stječe nove spoznaje (Tatković, Radetić- Paić, Blažević, Verbanac, 2016).

Dodjeljivanje uloga istraživača djetetu, zajedno s ulogama mislioca i znanstvenika, značajno dolazi do izražaja u trenucima kada se djeca susreću sa situacijama čija obilježja nisu jednaka načinu na koji dijete razmišlja i poima predmetnu situaciju. U tim slučajevima moguća je pojava kognitivnog konflikta odnosno zbunjenosti djeteta koja isto potiče na otkrivanje suštine situacije te da istu pokuša bolje razumjeti (Slunjski, 2008).

Projektni rad djece promatra se kao jedan od didaktičkih sustava, prvenstveno iz razloga što se unutar istoga mogu objediniti svi elementi odgojiteljskog vođenja, odnosno usmjeravanja procesa učenja te elemenata samostalnog rada svakog djeteta. Prilikom ostvarivanja projektnog rada, u središtu pozornosti su individualne aktivnosti svakog djeteta, dok je uloga odgojitelja i svih drugih sudionika isključivo poticanje djece na aktivnosti te sudjelovanje u obliku partnerskog odnosa. Vrlo je važno da se tijekom izvođenja svih aktivnosti uspostavlja partnerski odnos temeljen na suradnji, kako bi temeljem toga i odgojitelji i djeca na zajednički način mogli konstruirati plan koji se povezuje s provođenjem projekta (Zupančič, Duh, 2009).

Autori poput Novaka (1990) istaknuli su postojanje nekoliko osnovnih oblika projektnog rada s djecom, a koji uključuju:

- Projekte konstruktivnog tipa
- Projekte usvajanja i vrednovanja

- Problemske projekte
- Projekte učenja

Pritom, provođenje likovnih projekata u ustanovama za rani i predškolski odgoj pripada kategoriji projekata konstruktivnog tipa unutar kojega rezultati nastaju tijekom stvaralačkih procesa u kojima se ciljevi istih postavljaju u suradnji odgojitelja i djece (Novak, 1990). pritom, vrlo je važno da odgojitelji tijekom vlastitog obrazovnog procesa prepoznaju i shvate sve zakonitosti koje se povezuju s razvojem, dinamikom odnosa između likovnih elemenata te zakonitosti integracije i sustava te fleksibilnosti unutar likovne umjetnosti i njezine primjenjivosti u odgojno obrazovnom procesu (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

2.2. Značajke i važnost likovnih projekata

U ciljeve primjene elemenata likovne kulture unutar rada u ustanovama za rani i predškolski odgoj djece uključuje se mogućnost upoznavanja svakog djeteta s likovnim umjetnostima, utjecaj na obogaćivanje njihovih odnosa koji se povezuju s likovnom vrijednosti te razvoj likovnih kreativnosti koja je u skladu s dobi i sposobnostima svakog djeteta. U načine stjecanja likovnog obrazovanja i kulture moguće je uključiti i aktivno sudjelovanje djeteta unutar likovnih projekata u kojima se omogućuje djeci razvoj vlastitih likovnih sposobnosti te provođenje iskustvenog učenja i usvajanja osnovnih elemenata koji proizlaze iz likovne kulture (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Svaki od likovnih projekata koji se provodi može biti utemeljen kroz različite osnove. Prvom osnovom smatra se likovnost, koja podrazumijeva da se projekt i njegove aktivnosti fokusiraju na primjenu likovnog jezika koji uključuje fenomene boja, crta, odnosa i kontrasta, prostora i slične karakteristike. U drugu je osnovu moguće uključiti integrativni pristup koji podrazumijeva da se likovni projekti

povezuju s likovnim sadržajima i drugim odgojnim područjima. Treća se osnova smatra estetskom odnosno umjetničkom komponentom samih projekata (Zupačić, Duh, 2009).

Vrlo je važno i da likovni sadržaj koji se odabire bude povezan i s kulturnom odnosno umjetničkom baštinom, kako bi se moglo osigurati svakom djetetu da ostvaruje doticaje s bogatim i raznolikim izborima između navedenih utemeljenja, posebno iz razloga što se takvim načinom osigurava i duhovno bogaćenje svakog djeteta. Pritom, važno je istaknuti i kako uključivanje kvalitetne umjetnosti utječe i na obogaćivanje života djeteta na svakoj razini:

- Na kognitivnim razinama dijete upoznaje umjetnine, uči se raspoznavanju različitih umjetničkih stilova te načina likovnih interpretacija
- Na stvaralačkim razinama dijete stječe sposobnosti uočavanja raznolikih, izvornih i na drugačiji način obrađenih motiva, oblika i tehnika
- Na emocionalnim razinama dijete je u mogućnosti razvijati vlastito afektivno doživljavanje te emocionalnost u prihvaćanju umjetničkih poruka
- Na duhovnim razinama dijete se dugotrajno i konstantno dotiče s estetskim i kulturnim produktima te na takav način utječe na širenje vlastite duhovnosti i razvoj osobnih karakteristika i estetskog shvaćanja (Slunjski, 2006)

Izloženost djeteta umjetnosti i umjetničkom sadržaju utječe na stvaranje osjećaja za lijepo, istinitost, značajnost i ono što se izriče neverbalnim načinima (Zupačić, Duh, 2009).

Ostvarivanje likovnih projekata svoju važnost ostvaruje i u procesima kao što je razvoj mišljenja, pamćenja i percipiranja, ali i u socio – emocionalnom razvoju koji uključuje maštu, emocije i interese. U pogledu kulturne i umjetničke baštine, likovni projekti i njihovo provođenje može ispuniti značajan broj zadaća kao što je upoznavanje djeteta s njegovim neposrednim okruženjem, sa znamenitostima koje su od velike vrijednosti, upoznavanje vlastite zemlje, ali i drugih zemalja,

kultura, kontinenta te svih različitosti koje karakteriziraju svijet (u pogledu rase, broja religija i slično) te razvoj svijesti o vrijednosti zavičaja (Mendeš, Ivon, Pivac, 2012).

Ostvarivanje likovnih projekata u ustanovama za rani i predškolski odgoj jedan je od sistematiziranih, kreativnih načina osmišljavanja likovnih aktivnosti za djecu i dodatnih igara, a kroz koje je moguće dodatno usavršavati dječja znanja i vještine, stvarati nova iskustva, učiti se timskom radu i suradnji te rješavati probleme. Zapravo, ovakvim je načinom moguće osigurati da dijete aktivno sudjeluje u procesima kao što je učenje i spoznavanje, a kako bi sam likovni projekt ostvario što bolje rezultate nužno ga je smjestiti unutar okruženja koje potiče kreativno likovno odgojno – obrazovno izražavanje (Mendeš, Ivon, Pivac, 2012).

Bavljenje likovnim aktivnostima, posebno kroz likovne projekte potiče fokus odnosno usmjerava pažnju djeteta, opušta njegov cijeli organizam te pospješuje lučenje hormona sreće, omogućuje korištenje različitih materijala i sredstava ovisno o potrebama djeteta, rješavanje problema u likovnim procesima te omogućuje eksperimentiranje i traženje novih spoznaja. Prema tome, jednostavno je za zaključiti kako prakticiranje likovnih aktivnosti rezultira boljom koncentracijom, utječe na razvoj divergentnog mišljenja, a time i kreativnosti, te dovodi do poboljšanja kvalitete života (Slunjski, 2001).

Likovni projekti potiču i ostvarenje općih odgojnih i obrazovnih ciljeva, kao što je razvoj sposobnosti kreativnog rješavanja problema, usklađenje zadataka na individualnim i grupnim razinama te utjecaj na očuvanje kulturnih i tradicijskih vrijednosti (Zupančič, Duh, 2009).

Osobina kreativnosti može biti razvijena kroz likovne projekte, posebno poticanjem razvoja znatiželje i istraživanja kod djece, posebno iz razloga što je na takav način moguće pobuditi i osjećaje kao što je čuđenje i divljenje, a koji se smatraju glavnima prilikom kreativnog razvoja djeteta. Kada dijete proživljava takve osjećaje tijekom kreativnog likovnog i drugog stvaralaštva nestaje osjećaj rastresenosti i briga te dolazi do stvaranja balansa između problema i sposobnosti njihova rješavanja. Prema ovome, potrebno je u odgojne procese

uključivati što veći broj mogućnosti za ostvarenje trenutne zanesenosti, a sve sa svrhom daljnjeg poticanja dječje znatiželje i interesa (Rajić, 2016).

3. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

3.1. Pojam i značenje nematerijalne kulturne baštine

Osnovne karakteristike baštine uključuju njezinu povezanost s područjem. Naime, povijesna slojevitost i promjene u granicama nacionalnih teritorija u suvremenom svijetu se tumače kroz bogatstvo prožimanja određenih nacionalnih kultura te utjecaja koji se zadržao i u suvremenom dobu. Nematerijalnu je baštinu moguće povezati s ljudima, dok je materijalnu moguće povezati s tlom. Nadalje, uzimajući u obzir postojanje elementarnih humanističkih, povijesnih, religijskih i općeljudskih pretpostavki koji ljude smatraju produktima koji su svjesni vlastite prošlosti i kulture, nužno je da svaka ljudska zajednica na egzaktne i stručne načine valorizira, zaštiti i konzervira vlastitu baštinu. Spoznaje o istoj nužno je kontinuirano proširivati, ne bježati od aktualiziranja problema te prenositi budućim generacijama sve oblike stečenih znanja i metoda zaštite i očuvanja (Gredičak, 2008).

Nematerijalni oblici kulturne baštine smatraju se važnim elementima u kulturnom identitetu i nasljeđu unutar određenih zajednica i društava. Za istu se smatra kako živi među narodom određenog područja te čini njegovo shvaćanje vrijednosti običaja vlastitog područja, njegove povijesti, glazbe i scenskih umjetnosti, književnosti te legendi i tradicijskih obilježja. S obzirom da je njezina glavna karakteristika neopipljivost, znatno je podložnija promjenama od materijalne baštine, stoga je nužno primjenjivati i posebne tretmane očuvanja od vanjskog utjecaja te svih oblika promjena koji su karakteristični za suvremeni svijet. Nematerijalna kulturna baština se smatra živom pojavom koja se stalno mijenja i nadograđuje, a najbolji svjedok tomu je postojanje narodnih običaja i rituala koji se temelje na postojanju različitih mitova i legendi određenog područja. S druge strane, postojanje usmene i nematerijalne kulturne baštine smatra se ključnim u očuvanju kulturnog identiteta nekog prostora i njegovih ljudi. Osim toga, postojanjem usmene i nematerijalne kulturne baštine promiče se i razvija kako kulturna raznolikost tako i ljudska kreativnost (Močinić, Brussich, 2023).

Ipak, važno je istaknuti kako suvremeni globalizacijski procesi utječu na ugrožavanje mnogih oblika kulturne baštine, posebno zbog nedovoljne suradnje između lokalnog stanovništva i zajednica s kulturnim ustanovama i organizacijama, ali i zbog postojanja nebrige. Industrijalizacije, oružanih sukoba, turizma, ruralnog egzodusa, migracija te procesa uništenja okoliša (Carek, 2004).

3.2. Povijest Kastavštine

Kada je riječ o porijeklu imena Kastav, moguće je istaknuti nekoliko različitih tumačenja. Neki ističu kako porijeklo imena proizlazi iz pojma *kast* što u prijevodu s keltskog označava stijenu. Osim toga, velika bijela stijena, gledana iz daljine čini se vrlo čistom, stoga se porijeklo imena još povezuje s utvrdom koja je na istoj smještena i riječju *castua* koja potječe od latinskog pojma *castus* što u prijevodu znači čist. S druge strane, porijeklo imena ovog mjesta koje je smješteno na brežuljku čija je nadmorska visina 377 metara i s istoga se pruža pogled na cijeli Kvarnerski zaljev, izvodi se i iz pojma *casten* u prijevodu tabor, što je istoznačnica s latinskim pojmom *casta* (Jardas, 1994).

Kulturno prosvjetne djelatnosti u gradu Kastvu doživjele su značajan napredak u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Glazbeni ali i zabavni život u gradu Kastvu uvelike je napredovao nakon što je 1866. godine osnovana „Čitalnica“, prva hrvatska čitaonica na području Istre, a nakon koje su osnovane i brojne druge pomoću kojih se širila pisana hrvatska riječ kroz knjige i časopise, a utjecalo se i na stvaranje političke svijesti s dozom narodnog preporoda i pučkih zabava, te na kreiranje kulturnih vrijednosti u hrvatskom narodu. Ovakvi oblici zabava održavani su i po nekoliko puta godišnje uz obvezne zabave tijekom poklada. Programi su se potom sve više širili, a došlo je i do kreiranja i izvođenja sve većeg broja domoljubnih pjesama. U ovim aktivnostima posebno se isticao i tadašnji predsjednik Čitalnice, Matko Laginja (Pandžić, 2004).

Danas, autohtoni stanovnici grada Kastva govore čakavskim dijalektom, dok se njihov govor svrstava u skupinu četiri poddijalekta u čakavskom narječju – sjeveroistočni istarski ekavski poddijalekt. Kroz kastavski govor moguće je razabrati i vrlo star hrvatsko jezični sloj, no ističu se i nove tendencije fonologije i morfologije (Jardas, 1994).

3.2.1. Kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice

Prema usmenoj predaji, koja je još uvijek može čuti u krugovima starijih stanovnika, Kastav je u povijesti bio velik grad, a Kastavština je predstavljala veliku i značajnu upravnu jedinicu. Naime, na njezinom području nalazio se i sud, crkveni dekanat te su stanovnici bili vrlo školovani ljudi. Pod upravom grada nalazile su se i dvije morske luke: Volosko i Preluk. Osim toga, Kastavci su smatrali kako se oko njihova grada vrti cijeli svijet. Stari stanovnici su se karakterizirali kao pametni i tvrdoglavi, ali i vrlo štedljivi, s obzirom da ih je život naučio kako moraju paziti na svako područje svog života. Životne priče naučile su ih i snalažljivosti i izdržljivosti, ali i mogućnostima iznalaženja vrlo neobičnih rješenja za pojedine probleme. U jedno od takvih rješenja ubrajalo se i ono koje se ticalo skupih srdelica i poreza na morsku sol koja je vađena iz „njihovog mora“ u luci Preluk.

Priča starijih stanovnika ističe kako su se jednog dana sastali članovi Velikog savjeta Kastva i to gradski upravitelj, sudac, načelnik, župnik, bilježnik i učitelj, u području gradskog kaštela. Raspravljali su o tome kako će prestati plaćati porez na sol te kako su im srdelice preskupe, a sve to dolazi iz „njihovog mora“. Istovremeno, ispred prostora održavanja sastanka igrao se lokalni dječak imena Tončić, za kojega su i stariji i mlađi stanovnici isticali kako je i veseo i mudar. Dječak je slušao razgovor Velikog savjeta te sa zanimanjem pratio kako poštovani učeni ljudi nemaju rješenje koje bi im omogućilo da i dalje imaju sol i srdelice, a da pri tome ne plaćaju previsoke cijene. Dječak, veseo i nestašan doskoči rješenju i potom izmijenjenim glasom dovikne „Posijete sol i posadite sardelice!“. Njegove riječi prve je čuo stari sudac koji ih je i ponovio i upitao tko ih

je rekao, a gradski upravitelj, poznat po svojoj pohlepi isto prikaže kao svoju ideju, dok se nestašni dječak samo nasmijao i začudio kako je njegova šala primljena kao ideja. Ostali članovi Velikog savjeta nisu prihvatili ideju, a posebno učitelj koji je i istaknuo kako djeca ne uče da sol i srdela rastu iz zemlje, no ideji koju je kapetan lažno prisvojio pridružili su se bogataši predvođeni načelnikom koji su u spomenutoj ideju odmah prepoznali i mogućnost zarade. Zahvaljujući tome, ideja je prihvaćena i donesena je odluka kako će se već slijedeći dan na gradskom trgu okupiti građani koje će se zadužiti za provođenje radne akcije, posebno iz razloga što članovi Velikog savjeta ne rade fizički posao. Slijedeći dan građani su zaista okupljeni i poslušali su predloženu ideju, no nisu mogli skriti čuđenje u trenutku kada su ribari počeli donositi kašete pune srdela, a načelnik, bogataš i kapetan zapovijedali kako iste treba i posaditi. Među gomilom je nastala nevjerica, a mnogi su se toj ideju i smijali. Međutim, zbog svog položaja, građani nisu smjeli odbiti poslušnost pa su se stoga i prihvatili posla. Osim radnih zadataka dobili su i precizne upute o tome kako bi ribu trebalo posaditi tako da im glave vire iznad zemlje, a dječak Tončić je još doviknuo i kako bi im trebalo otvoriti usta radi jednostavnijeg zalijevanja, što je kapetan ponovno prikazao kao svoju ideju. Iako su građani morali saditi prema zapovijedima, pritom su se dobro i zabavljali, međutim bogataši, kapetan i načelnik posao koji će im donijeti veliku zaradu shvatili su vrlo ozbiljno pa su pritom pazili i na proces sadnje, odnosno na formiranje redova i razmaka između ribica i na sve ono na što ljudi uobičajeno paze kada u svom vrtu sade biljke. Nakon sadnje srdelica građani su poslani na sijanje soli u vrtu načelnika, iako su negodovali. Nakon proteka nekog vremena, pažljive brige i zalijevanja posađenih srdelica i posijane soli svi su primijetili da se ništa ne događa, osim što prostor grada sve više zaudara, no odlučujuća trojka i dalje je bila zaslijepljena vlastitom pohlepom stoga su i dalje tražili rješenja kako bi se obogatili. Rasprave su se vodile u smjeru kako su ih možda krivo posadili ili je riba previše zalijevana pa je došlo do smrada iz ribljih glava, stoga su odlučili ponovno posaditi, ovaj put na način da rep viri iz zemlje. I za posijanu sol je trebalo iznaći rješenje, stoga su je ponovno odlučili posijati, ali ovaj put u župnikovu vrtu, jer za razliku od načelnikovog, u njegovom se zemlja smatrala blagoslovljenom. Nakon proteka određenog vremena i dalje se ništa nije

promijenilo, a problemi su ostali isti, sol nije niknula, a ni srdelice nisu narasle. Ukazala se potreba za ponovnim sastankom Velikog savjeta. Trojka koja je donijela odluku o ovom pothvatu bila je vrlo ljuta dok se ostatak članova, zajedno s okupljenim građanima samo smijao.

Nakon duljeg razgovora u kojem je kapetan krivio muhe, bogataši su zaključili kako im je cijeli pothvat krenuo naopako, a sudac je dodao kako su tako išle i srdelice. Okupljena masa se počela smijati cijelom pothvatu, dok je uvrijeđena trojka posramljeno napuštala trg. Nakon šale na račun propalog posla svi su se ložili kako su se dosjetili, pokušali, a nakon što je posao propao zaslužili su veselje i piće u konobi, pa su se tamo svi i zaputili (Jardas, 2004).

4. PRAKTIČNI DIO - PROJEKT

Za projekte je karakteristično kako imaju ciklične strukture. Isti započinju procesom planiranja, međutim isti se ne odnosi na aktivnosti već na uvjete koje je potrebno ostvariti kako bi se aktivnosti mogle neometano odvijati. Pritom, odgojitelji su ti koji osiguravaju uvjete koji omogućuju provedbu projektnih aktivnosti (Šipek, 2015).

Radove na projektima moguće je podijeliti unutar dvaju ciklusa, dok se svaki od njih sastoji od projektnih aktivnosti, odabira i početne razrade teme, ustanovljenja postojećeg znanja i razumijevanja interesa i potreba djece, zajedničkih refleksija odgojitelja te planiranje novih resursa, procesa učenja te evaluacije koja se tiče aktivnosti te planiranje novih (Balić – Šimrak, 2010).

4.1. Odabir teme u projektu

Likovni projekti predstavljaju skupove aktivnosti koji nužno podrazumijevaju postojanje određene teme, a koju je potrebno aktivno planirati te osigurati ostvarenja razvojnih zadataka, koji se potom u daljnjim, planiranim aktivnostima intenzivno i razvijaju (Šipek, 2015).

Pritom, vrlo značajni aspekti koji se povezuju s uspješnom provedbom projekta odnose se na odgojiteljeve izbore metoda i principa pomoću kojih se realiziraju odabrani sadržaji u projektu. Unutar samog projekta i odgojitelji i djeca trebaju ostvariti uzajamni odnos kako bi bilo moguće ostvariti određene rezultate tijekom izvedbe i usvajanja određenog sadržaja (Kuščević, 2015).

Likovni projekti smatraju se dostignućem u koje se ulaže stvaralačka energija ljudi, u ovom slučaju i odgojitelja i djece. Oni u likovni projekt ulažu vlastite fizičke napore, ali i duhovnu energiju stoga se vrijednost projekta uvjetuje upravo kroz uloženu energiju, i intelektualnu i fizičku (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

4.2. Ustanovljenje postojećih znanja i razumijevanje djece u projektu

Kako bi se moglo pristupiti procesu utvrđivanja postojeće razine znanja i razumijevanja kod djeteta nužno je promatrati dijete, njegovu refleksiju te isto to i dokumentirati. Pritom, postojanje različitih oblika dokumentiranja pomaže zabilježiti razinu dječjeg znanja, posebno u slučajevima kad se koriste simboli i simbolički jezik koji dijete koristi u slučajevima kada želi nešto istaknuti, a nemaju mogućnost verbalnog isticanja istoga. U takvim trenucima odgojitelji moraju ostvariti dobre razine razumijevanja djece, nužno je i vođenje bilješki o vlastitim početnim „teorijama“ za određene teme, te omogućiti djeci da vlastite misli mogu i verbalno izražavati, odnosno stalno poticati dijete na razgovore te da na izravne načine osiguraju različite oblike izražajnih medija koji mogu omogućiti djetetu prilikom izražavanja vlastitih misli. Izražajnim medijima je jednostavnije djetetu prikazati određene aspekte problema u usporedbi s nekim drugim medijima (Slunjski, 2012).

Osim navedenog, odgojitelji odlučuju i o važnosti provođenja projekta temeljem procjene znanja kojeg su djeca stekla. S druge strane, potpora provođenju projekta može se dati na način da odgojitelji organiziraju i grupne rasprave unutar kojih svako dijete ostvaruje priliku da iznese vlastitu perspektivu i svoje argumente. Pritom, najvažnija uloga odgojitelja očituje se u poticanju razvoja sposobnosti, kreativnosti i vještine djeteta tijekom provođenja aktivnosti u projektu, a ta ista uloga podrazumijeva i definiciju dodatnih aktivnosti u okvirima prvotnog projekta kao što su posjete zanimljivim lokacijama, oprema prostora poticajnim predmetima i sadržajem i slično (Balić – Šimrak, 2010).

Također, odgojitelji ostvaruju i ključnu ulogu u ostvarenju podrške nastavku projekta. Pritom, odgojitelji moraju vrlo dobro razumjeti djecu kako bi im osigurali pravovremenu podršku te na takav način poticali prirodnu putanju njihova razvoja, ali i samog projekta. Tako je moguća primjena različitih strategija koje uključuju promatranje i dokumentiranje djece i njihovih aktivnosti, što je kasnije moguće koristiti kao podlogu za uključenje odgojitelja u projekt i osmišljavanje novih aktivnosti.

U procesu definiranja postojećeg znanja i razumijevanja djeteta odgojiteljeve uloge tijekom njegova rada, a neke od njih uključuju i dobro poznavanje individualnih potreba djeteta, njegovih interesa i potencijala, stvaranje okruženja koje omogućuje i prihvaća slobodnu komunikaciju, oprema prostor koristeći materijale koji potiču ostvarenje komunikacije, praćenje i procjenu napretka razvoja sposobnosti djeteta kao i podržavanje procesa učenja kod svakog djeteta. U ovu fazu također je moguće uključiti i definiranje uvjeta koji se nužno moraju ispuniti kako bi projekt mogao biti nastavljen ili u potpunosti ostvaren (Polovina, 2022).

4.3. Evaluacija u projektu

Kako bi se utvrdila znanja djeteta, ali i definirale one razine i znanja koja se u konačnici žele ostvariti, nužno je iste povezati s temom projekta ali i kurikulum ustanove ranog i predškolskog odgoja. Identifikacija trenutnih razina znanja, pritom, nužna je prilikom određivanja sljedova aktivnosti kroz koje će se identificirane razine dalje nadograđivati te uključivati nove spoznaje (Slunjski, 2012).

U pogledu samoevaluacijskog procesa djetetu se na raspolaganje stavlja sva dokumentacija koja je izrađena od strane odgojitelja. Promatranjem i doticajem s istom svako se dijete potiče na razmišljanje o provedenim aktivnostima u sklopu projekta te vlastitim postupcima. Različitim oblicima dokumentacije dijete se potiče na raspravu, ne samo o vlastitim razmišljanjima i aspektima već i o tuđim načinima shvaćanja te o načinu na koji se takva stajališta i percepcije mijenjaju. Potom, sve svoje ideje i razmišljanja svako dijete može ponovno analizirati i raspravljati u skupinama s drugom djecom (Ljubetić, 2007).

Tijekom faze realizacije projekta moguće je provoditi i zajedničke rasprave unutar kojih svako dijete iznosi vlastito mišljenje i stavove, ali i različite ideje o načinima na koji se mogu riješiti projektni problemi. Pritom, pažnja odgojitelja nužno se mora usmjeriti na proces razvoja ideja, poticanje djece na izražavanje ideja te

omogućavanje njihova što jednostavnijeg iznošenja. Također, odgojitelji su dužni dokumentirati sve aktivnosti u ovoj projektnoj fazi, dok se krajnjim ciljem faze smatra razvoj vještina koje uključuju zajedničko učenje i zajedničko planiranje budućih aktivnosti (Slunjski, 2012).

Zajedničke refleksije nužne su prilikom određivanja novog tijeka projekta. Pritom, odgojitelji prate razmišljanje i stavove djeteta o potencijalnim rješenjima problema zadanih projektom, dok su konačni ciljevi aktivnosti koje se provode u fazi refleksije poticanje stvaranja iskustva kod djece razgovorom, ostvarenje zajedničke suradnje te zajedničkog rješavanja potencijalnih problema. U tom slučaju, odgojitelji mogu poticati promišljanje djece postavljajući odgovarajuća pitanja a kojima se ujedno može provoditi i proces evaluacije projekta, kao što su:

- Što ste ovdje radili?
- O čemu ste razgovarali?
- Što se željeli postići?
- Na koji način ste se dogovorili?
- Tko je donio odluku u provođenju ove aktivnosti?
- Na koji način ste se dogovorili koje ćete rješenje prihvatiti?
- Je li rješenje bilo prihvatljivo baš za svakoga tko je sudjelovao u razgovoru?
- Kako ste surađivali?
- Što je uključivala suradnja?
- Jeste li se slagali oko svega? Ako niste, što je bio problem?
- Kako ste dogovorili što je potrebno za izvršavanje projekta?
- Na koji način ćemo doći do materijala za ostvarenje projekta?

Ističe se kako nakon provedenog ovakvog ciklusa odgojitelji mogu donijeti odluku o provođenju drugih ciklusa aktivnosti u okviru projekta, a posebno u slučajevima kada djeca iskažu interes i želju za daljnjim sudjelovanjem u projektu ili pak ako samostalno krenu osmišljavati i provoditi aktivnosti koje se mogu povezati s

prethodnim projektom. Prema tome, nije poželjno mehaničko uvjetovanje konačnog završetka projekta (Slunjski, 2012).

5. PLANIRANJE I DOKUMENTIRANJE LIKOVNOG PROJEKTA

Proces planiranja započinje uočavanjem interesa djece za određenim likovnim problemima, a interes pritom služi kao iskaz volje u pokušaju iznalaženja njihovih rješenja. Kako bi se isti proces uspješno izvršio, nužno je provesti proces planiranja te izvršavanja pojedinačnih zadataka. Tijekom projektnog rada, nužno mora doći do izražavanja faza igre, stvaralaštva i različitih oblika rada, sve te faze se nužno moraju i dokumentirati. U proces planiranja uključuju se okvirna promišljanja vremena, opreme, sadržaja i potrebnih materijala koji će se koristiti prilikom rješavanja problema, a koji su promjenjivi zajedno s promjenama u interesima djeteta i njihovim potrebama. U proces dokumentiranja, s druge strane, moguće je uključiti opis procesa rada i arhiviranje likovnih ostvarenja djece, evidentiranje nastalih problema i posebnih dječjih dostignuća odnosno evidentiranje cjelokupnog rezultata provođenja projektnih aktivnosti. Prilikom detaljne razrade dokumentacije nužno je ostvariti zajedničku evaluaciju odgojitelja (Zupančič, Duh, 2009).

Ulogom odgojitelja u ovoj fazi provođenja projektnih aktivnosti smatra se prvenstveno stvaranje organizacijskih preduvjeta pomoću kojih se utječe na samostalnost, slobodu i kreativnost prilikom provođenja aktivnosti od strane svakog djeteta. Takvi pristupi vlastitu osnovu povezuju s konstruktivizmom, u čije je osnovne značajke i pretpostavke moguće uključiti činjenice da:

- Dijete aktivno konstruira znanje i razumijevanje
- Dijete je sposobno samostalno istražiti fenomen koji mu je od interesa te pritom stvara vlastite zaključke, posebno prilikom rada u manjim skupinama
- Dijete se potiče na razvijanje alternativnih pojmova i koncepata koje uostalom i sami kreiraju i provjeravaju
- Dijete je sposobno kritički učiti iz vlastitih iskustva, te pritom postavlja pitanja i propituju vlastito razumijevanje
- Dijete je u mogućnosti učiti putem otkrivanja i vlastitih aktivnosti te sudjelovanja u procesima rješavanja problema (Slunjski, 2012).

5.1. Priprema za provedbu likovnog projekta

U procesu realizacije likovnih projekata vrlo je važno da odgojitelji zastupaju stavove povjerenja prema djeci koja su uključena u projektne aktivnosti, a osim toga i da vjeruju u njihove sposobnosti za uspješno rješavanje likovnih ideja ili problema. Ovakav pristup predstavlja implicitnu pedagogiju, što znači da se svako dijete tretira kao ravnopravan član koji je sposoban samostalno istraživati, provjeravati i ostvarivati vlastite likovne ciljeve, a koji djelomično ispunjavaju i dio ciljeva same likovne kulture (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Od pripremnih radnji za provođenje projektnih aktivnosti nužno je da odgojitelj djeci nudi likovni materijal, pedagoški neoblikovan materijal te pomagala i sredstva koja će dijete pritom koristiti tijekom svog rada. Također, odgojitelj predlaže i veći broj likovnih tehnika između kojih djeca samostalno odabiru one koje ih najviše interesiraju. Potom, na samom početku provođenja projekta odgojitelj razgovara s djecom te promatra diskusiju koja se odvija između djece a tiče se ponuđenih materijala, fotografija ili umjetničkih djela, te uočavaju dosadašnja iskustva djece i njihove spoznaje i na takav način zaključuju o stupnjevima razvoja djeteta (Polovina, 2022).

Kako bi se na što bolji način potekao razvoj kreativnosti djeteta putem provođenja likovnih projekata vrlo je važna uključenost odraslih osoba u same likovne procese, posebno na način da su spremni na odgovaranje na poruke koje dobivaju od djece te na obraćanje pozornosti i naglašavanje važnosti pojedinih dječjih uradaka. Osim toga, poticajnim se smatra i da odgojitelji svoj djeci pružaju prilike da se izražavaju na načine u kojima mogu slobodno izraziti vlastito mišljenje, dati komentar ili ideju u procesu stvaralaštva (Valjan – Vukić, 2011).

Profesorica Vera Kos-Paliska je kao metodičarka i nositeljica kolegija na Sveučilištu Jurja Dobrile godinama radila niz projekata vezanih uz metodiku likovne kulture. Projekt „Kamen“ opisala je u deplijanu; „ Studenti razredne nastave su kroz tri tjedna s učenicima nižih razreda osnovne škole izrazili svojstvo kamena olovkom, laviranim tušem, vodenim bojama, pastelama,

gratažem, monotipijom, kartonskim te crnim i smeđim flomasterima. Studenti predškolskog odgoja su kroz 8 tjedana s djecom od četiri do šest godina izrazili svojstvo kamena. Motivi: zid ispred Arene, ulaz u Arheološki muzej Istre, lukovi kraj Rimskog kazališta, podrum Amfiteatra, crkva Sv. Antuna, susret s kiparicom Sandrom Nejašmić i klesarom Josipom Percanom, u muzeju Orante u reljefu, pleter, animalizam i akantus na kapitelu, Magna mater, portret carica, mozaici i grbovi. Tehnike: olovka, pastele, vodene boje, monotipija, grataž i glina. Aktivnosti su se odvijale na terenu ispred izložaka i djeca su otkrila ambijentalnu vrijednost kamena od reljefa, pune skulpture do reprezentativnih građevina.“

Profesorica Vera Kos-Paliska za svoju suradnicu u projektima izabrala je upravo Mirjanu Kalčić odgajateljicu koja također provodi mnoge projekte sa djecom. Jedan od projekata s nazivom „Stolica“ bio je izložen u Galeriji Diana na Forumu u Puli godine 2002. Djeca Dječjeg vrtića Tratinčica su bili autori likovnih djela pod mentorstvom Mirjane Kalčić autorice svojega vrlo kompleksnog projekta u kojega je uključila tate sve djece iz skupine jer je primijetile da su tih godina tate bili manje od mama angažirani oko djece. Bilo je zastupljeno mnogo tehnika, od crtačkih, slikarskih, do tehnika prostorno plastičnog oblikovanja. To je bio hvalevrijedan ulog u budućnost. Postav izložbe potpisuju red. prof. Vera Kos-Paliska, akad. slik. i mr.art. Aleksandra Rotar. Radovi djece su bili izlagani na podu, viseći sa stropa (mobili), obješeni na dva zida galerije, a sve u svrhu što neobičnijeg i boljeg prikaza radi privlačenja pažnje posjetitelja.

Akad. slik. i mr.art. Aleksandra Rotar započela je raditi na studiju Predškolskog odgoja u zvanju asistenta profesorica Vere. Kompleksan projekt pod nazivom „Histrići u potrazi za blagom Istre“ počinje samostalno voditi 2003. godine. Iduće godine kroz projekt istog naziva ali izdanja 2, na temu „Gradska vrata“ ostvaruje uz suradnju triju pulskih ustanova cilj. Uz djecu vrtićke dobi, njihovih roditelja, studenata Predškolskog odgoja posjetitelji upoznaju povijest Pule, povijest umjetnosti, kulturnu prošlost na ovim prostorima. Usvajanjem znanja igrom, najmlađe učimo odgovornosti, poštivosti, snalažljivosti, multikulturalnosti, i najvažnije sa činjenicama povijesti grada u kojem žive. Zadaća projekta je usvajanje znanja iz likovnih tehnika te njihova najučinkovitija primjena je u

predškolskim ustanovama. Takav projekt je ulog u budućnost, u ljude koje će obavljati posao jednak poslu kojeg mi obavljamo, jednako kvalitetno ili još kvalitetnije. (Rotar, 2006.)

Akad. slik. i mr.art. Aleksandra Rotar u stručnom radu pod naslovom *Istraživanje o unikatnom obliku industrijskog dizajna i kiča iz loših tv emisija* iznosi zaključak; „Zaključujem da je u današnjem svijetu velikih promjena ostavljeno pojedincu pedagogu da, riskirajući, što kvalitetnije obrazuje i odgaja buduće naraštaje, ravnajući se i po vlastitim kriterijima i nahođenjima unutar kojih će se granica kretati prostorom dječje slobode i kreativnosti. Moderna likovna pedagogija bazira se na pedagoškim i didaktičkim principima. Fundamentalni princip je stvaralaštvo, slobodni likovni izraz u skladu s uzrastom djeteta, poštujući psihološke i estetske zakonitosti, od šare do adolescencije.“ (Rotar, 2008.)

Projektom „Jednominutne skulpture u odgoju i obrazovanju“ uvidjeli smo smisao slobode kroz igru. Likovni rad je slobodna igra s nepredvidivim konačnim rezultatima. Igrom dolazimo do ciljeva, razvojem divergentnog mišljenja, kreativnosti i mašte. Umjetnost koja nastaje u slobodi i od slobodnih individua, ostavlja autore djela toliko slobodnima da mogu slobodno misliti i tako napredovati, razvijati se, rasti, razvijati individualnu i kolektivnu svijest. Prva aktivnost jednominutnih skulptura realizirana je u DV Monte Zaro u Puli. Jednominutne skulpture su realizirane djeca svojim tijelom, od tuda i sami naziv imena jer mirni položaj tijela ne možemo držati dulje od jedne minute. U drugim grupama provođenja ovog projekta djeca u kreaciji jednominutne skulpture su mogla koristiti sve predmete u svom okruženju. Djeca su sa velikim zadovoljstvom izmišljala, dolazila do novih ideja. Dokumentirajući ovaj proces izražavanja kroz igru i maštu, sama autorica je napisala da bez imaginacije kao bitnog čimbenika u stvaranju ne možemo vidjeti skulpturu, ali fotografija nas može potaknuti da daljnje istraživanje teme, stvaranju novih ideja i nalaženju slika iz mašte kao što to drugi umjetnici rade. (Rotar, 2016.)

Model galerijske pedagogije na primjeru didaktičke izložbe „Priča o kravati“ opisan u radu A. Rotar ukazuje nam na cilj vrednovanja i upoznavanja djece i učenika s kulturnom baštinom hrvatskog nasljeđa, kravatom. Kultura je

sveukupnost materijalnih i duhovnih dobara te etičkih i socijalnih vrijednosti što ih je stvorilo čovječanstvo. Kulturna baština je široki pojam naslijeđenih kulturnih dobara, a odnosi se na dostignuća koja su nam preci ostavili. Izložba „Priča o kravati“ je didaktička, učenje na drugačiji način te u drugačijem prostoru učenje čini djelotvornijima. „Priča o kravati“ sažeto govori o postanku i oblikovanju kravate, koja je simbol svečanosti, dostojanstva i odgovornosti. Galerijska pedagogija s lutkom uz vođenje profesorice hrvatskog i latinskog jezika Ide Kovač gdje lutka postaje medij za motivaciju djece svih uzrasta. Lutka i galerijska pedagogija zajedno čine dio performansa usko vezan za kazališnu umjetnost, pri svakoj prezentaciji možemo načiniti drugačiju predstavu. Tijekom galerijske pedagogije upravo se segment militarizacije i sudjelovanja u ratovima uspješno izbjegao. Kroz priču koju nam priča *ginjol* Kravatko prilagođenu uzrastu djece skrećemo pozornost na umjetničke, povijesne i kulturne vrijednosti vezena uz razvoj rupca do kravate. Na ovaj miroljubiv način kroz igru opisujemo razvoj odjevnog predmeta, razvijamo razumijevanje, privrženost i ljubav prema tom segmentu i sadašnjosti. (Rotar, 2017.)

Priča naslova „kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice“ odabrana je zbog svog humorističnog sadržaja u kojem se pokušava postići ono što se djecu od malena uči da je nemoguće. Pritom, kroz nekoliko osmišljenih likovnih radionica, koje uključuju:

1. Oslikavanje morskih kamenčića
2. Pisanje/crtanje sa bambusovim perom + tuš
3. Urezivanje / modeliranje malih gipsanih kalupa te otiskivanje
4. Izrada mobila u šumi vješanjem otisnutih formi

Aktivnosti koje su prethodile

Šetnja šumom i livadama, uočavanje razlika u prirodi (veličina, debljina, boja, svojstva itd.), razgovor o prirodi, razgovor o moru, posjeta akvariju AQUARIUM.

Fotografija 1. Aktivnost kroz šetnju, šetnja uz istraživanje oblika

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 2. Aktivnost kroz šetnju, šetnja uz istraživanje oblika

Fotografirala: Martina Vorkapić

Cilj aktivnosti

Pomoću likovne aktivnosti razvijati motoriku, kreativnost, maštu i stvaralaštvo. Poticati na učenje o karakteru linija, o značenju linije, poticanje na korištenje različitih tehnika u likovnome izražavanju i učenje istih. Poticanje na uočavanje boje, miješanje boja. Poticati na prenošenje viđenog predmeta, stvari ili pojave na papir. Poticati na istraživanje detalja i uočavanje razlika.

Razvojne zadaće

- **tjelesni, psihomotorički i zdravstveni razvoj**
  - Poticanje na tjelesnu aktivnost
  - Razvoj koordinacije, preciznosti i spretnosti tijekom baratanja predmetima i kretanja
  - Poticanje higijene u skupini i osobne higijene
  - Poticanje na pranje ruku nakon aktivnosti
  - Razvijanje fine motorike šake
  - Razvijanje smisla za lijepo
  - Razvoj složenih senzornih vještina
- **emocionalno-socijalni razvoj**
  - Poticanje na rad u skupini i složne odnose
  - Poticanje na dijeljenje pribora
  - Poticanje razvoja pozitivne slike o sebi
- **spoznajni razvoj**
  - stjecanje iskustva istraživanjem odnosa i veza među predmetima
  - razvoj logičkog zaključivanja, mišljenja, pamćenja, pažnje i koncentracije
  - razvoj taktilne percepcije, stjecanje iskustva dodirrom
  - razvoj vizualne percepcije, stjecanje iskustva vidom
  - razvoj pozornosti, pamćenja i operativnog mišljenja
- **komunikacijsko-stvaralački razvoj**
  - razvoj govornih vještina, vještina slušanja i razgovaranja
  - razvoj likovnog stvaralaštva
  - razvoj osjetljivosti za oblikovanje na plohi

TEMA; OD IDEJE DO OTVORENJA IZLOŽBE

Oslikavanje morskih kamenčića, pisanje i crtanje sa bambusovim perom i tušem, urezivanje / modeliranje gipsanih kalupa te otiskivanje, postavljanje

mobila u šumi

Likovni jezik:

a) likovni elementi: strukturna crta, boja,

b) kompozicijska načela: ritam, proporcije

Likovno područje: crtanje, slikanje, metode grafičkog oblikovanja

a) likovna tehnika: crtačka tehnika (olovka, tuš i štapići), modeliranje (urezivanje), slikarstvo (boja)

b) materijali i pribor: tempera, crni tuš i bambus štapići, gipsane matrice

c) postupci: crtački, slikarstvo, modeliranje

Korelacija: Priroda i društvo, biologija, hrvatska književnost (priča)

Metode:

- metoda usmenog izlaganja
- metoda razgovora
- metoda demonstracije
- metoda analitičkog promatranja
- metoda variranja
- metoda istraživanja
- likovno-estetske komunikacije

Socijalni oblici rada:

- individualni
- grupni
- frontalni

Priprema odgojitelja za rad

Pisana stručna priprema, pedagoška priprema, priprema materijala potrebnih za likovnu aktivnost, zaštita stolova. Postaviti ću pribor i materijale na stolove u likovnom centru.

Fotografija 3. Pripremljeni materijali kamenje iz mora ili plaže, tempera, kistovi na raspolaganju djeci prema temi rada

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 4. Pripremljeni materijali odljeveni gipsani kalupi, plastični nožići, tuš i spužva na raspolaganju djeci prema temi rada

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 5. Pripremljeni materijali papir, ukrasni list, tuš i stabljika bambusa na raspolaganju djeci prema temi rada

Fotografirala: Martina Vorkapić

ARTIKULACIJA AKTIVNOSTI

Uvodni dio aktivnosti

U uvodnom dijelu likovne aktivnosti otići ćemo u šetnju šumom, livadama u blizini vrtića. U šetnji ćemo dodatno postavljati pojedinačno pitanja poput: „Kakve mirise osjećate u zraku?“, „Na što vas ti mirisi podsjećaju?“, „Što mislite zašto?“, „Što osjećate kada ih opipate?“. Roditelje ću zamoliti da mi pomognu oko ovog projekta te sa djecom skupe po par kamenčića sa plaže, i na taj način budu dio ovog projekta. Ako dijete zna roniti zamolit ću dijete da izroni kamenčić koji treba donesti sa sobom u vrtić. Tako ćemo poticati djecu na istraživanje i zanimanje. U pripremnom dijelu razgovaram sa djecom iz skupine; „Gdje su bili na plaži?“, „Kako su od toliko različitih kamenčića odabrali baš ovaj?“, nakon razgovora uvest ću ih u priču o sađenju ribe Srdele prema jednoj lokalnoj legendi ovog mjesta. Kako se radi o podužem tekstu koji čitam, tekst ću podijeliti u nekoliko cjelina ukoliko procijenim da je koncentracija za tekst pala. Tekst koji čitam; *Jednog dana sastali se članovi Velikog savjeta Kastva i to gradski upravitelj, sudac, načelnik, župnik, bilježnik i učitelj, u području gradskog kaštela. Raspravljali su o tome kako će prestati plaćati porez na sol te kako su im srdelice preskupe, a sve to dolazi iz „njihovog mora“. Istovremeno, ispred prostora održavanja sastanka igrao se lokalni dječak imena Tončić, za kojega su i stariji i mlađi stanovnici isticali kako je i veseo i mudar. Dječak je slušao razgovor Velikog savjeta te sa zanimanjem pratio kako poštovani u učeni ljudi nemaju rješenje koje bi im omogućilo da i dalje imaju sol i srdelice, a da pri tome ne plaćaju previsoke cijene.*

Prva pauza u tekstu kako bi provjerili da je tekst razumljiv, to provjeravam sa dodatnih pitanjima; „Tko je to gradski upravitelj?“, „Da li su čuli za riječ porez?“, „Da li znaju kako izgleda srdelica?“, „Je li to vrsta Ribe?“, ...

Dječak, veseo i nestašan doskoči rješenju i potom izmijenjenim glasom dovikne „Posijete sol i posadite sardelice!“ Njegove riječi prve je čuo stari sudac koji ih je i ponovio i upitao tko ih je rekao, a gradski upravitelj, poznat po svojoj pohlepi isto prikaže kao svoju ideju, dok se nestašni dječak samo nasmijao i začudio kako je njegova šala primljena kao ideja. Ostali članovi Velikog savjeta nisu prihvatili ideju, a posebno učitelj koji je i istaknuo kako djeca ne uče da sol i srdele rastu

iz zemlje, no ideji koju je kapetan lažno prisvojio pridružili su se bogataši predvođeni načelnikom koji su u spomenutoj ideju odmah prepoznali i mogućnost zarade. Zahvaljujući tome, ideja je prihvaćena i donesena je odluka kako će se već slijedeći dan na gradskom trgu okupiti građani koje će se zadužiti za provođenje radne akcije, posebno iz razloga što članovi Velikog savjeta ne rade fizički posao. Slijedeći dan građani su zaista okupljeni i poslušali su predloženu ideju, no nisu mogli skriti čuđenje u trenutku kada su ribari počeli donositi kašete pune srdela, a načelnik, bogataš i kapetan zapovjedili kako iste treba i posaditi. Među gomilom je nastala nevjerica, a mnogi su se toj ideju i smijali. Druga pauza u tekstu kako bi provjerili da je tekst razumljiv, to provjeravam sa dodatnih pitanjima; “ Kako im se čini ideja koja je predložena ?”

Međutim, zbog svog položaja, građani nisu smjeli odbiti poslušnost pa su se stoga i prihvatili posla. Osim radnih zadataka dobili su i precizne upute o tome kako bi ribu trebalo posaditi tako da im glave vire iznad zemlje, a dječak Tončić je još doviknuo i kako bi im trebalo otvoriti usta radi jednostavnijeg zalijevanja, što je kapetan ponovno prikazao kao svoju ideju. Iako su građani morali saditi prema zapovijedima, pritom su se dobro i zabavljali, međutim bogataši, kapetan i načelnik posao koji će im donijeti veliku zaradu shvatili su vrlo ozbiljno pa su pritom pazili i na proces sadnje, odnosno na formiranje redova i razmaka između ribica i na sve ono na što ljudi uobičajeno paze kada u svom vrtu sade biljke. Nakon sadnje srdelica građani su poslani na sisanje soli u vrtu načelnika, iako su negodovali. Nakon protoka nekog vremena, pažljive brige i zalijevanja posađenih srdelica i posijane soli svi su primijetili da se ništa ne događa, osim što prostor grada sve više zaudara, no odlučujuća trojka i dalje je bila zaslijepljena vlastitom pohlepom stoga su i dalje tražili rješenja kako bi se obogatili.

Treća pauza u tekstu kako bi provjerili da je tekst razumljiv, to provjeravam sa dodatnih pitanjima; “ Kakav se osjeti miris u gradu ?”, “ Što je to pohlepa ?”

Rasprave su se vodile u smjeru kako su ih možda krivo posadili ili je riba previše zalijevana pa je došlo do smrada iz ribljih glava, stoga su odlučili ponovno posaditi, ovaj put na način da rep viri iz zemlje. I za posijanu sol je trebalo iznaći rješenje, stoga su je ponovno odlučili posijati, ali ovaj put u župnikovu vrtu, jer za razliku od načelnikovog, u njegovom se zemlja smatrala blagoslovljenom. Nakon

protoka određenog vremena i dalje se ništa nije promijenilo, a problemi su ostali isti, sol nije niknula, a ni srdelice nisu narasle. Ukazala se potreba za ponovnim sastankom Velikog savjeta. Trojka koja je donijela odluku o ovom pothvatu bila je vrlo ljuta dok se ostatak članova, zajedno s okupljenim građanima samo smijao.

Nakon duljeg razgovora u kojem je kapetan krivio muhe, bogataši su zaključili kako im je cijeli pothvat krenuo naopako, a sudac je dodao kako su tako išle i srdelice. Okupljena masa se počela smijati cijelom pothvatu, dok je uvrijeđena trojka posramljeno napuštala trg. Nakon šale na račun propalog posla svi su se ložili kako su se dosjetili, pokušali, a nakon što je posao propao zaslužili su veselje i piće u konobi, pa su se tamo svi i zaputili.

Nakon pročitane priče djeci ću postavljati pitanja o sadržaju priče i na taj način još jednom ponoviti cijelu priču, kako bi se zainteresiranost djece održala krećem objašnjavati naš likovni zadatak, za koji smo se pripremali već neko vrijeme kroz šetnje. Djeci ću ponuditi tri različite likovne aktivnosti, te im je dana mogućnost vlastitog izbora. Ukratko objašnjavam svaku radnu jedinicu posebno kako bi im potaknula razmišljanje kako će se koristiti koji dio materijala za buduću aktivnost.

Radni, glavni dio aktivnosti

Djeca samostalno odabiru svoju radnu jedinicu od moguće tri za izvedbu likovne aktivnosti. Djeca su slobodna na stolove uzeti dodatni materijal ukoliko im je potreban. Promatrat ću tijekom aktivnosti bez sugestija i poticat ću djecu da pronađu rješenje ukoliko se pojavi određeni problem. Poticat ću samostalnost i individualnost dječjih radova.

Fotografija 6. Provođenje likovne aktivnosti oslikavanja morskih kamenčića

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 7. Provođenje likovne aktivnosti pisanje bambusovim perom

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 8. Provođenje likovne aktivnosti urezivanja i otiskivanja

Fotografirala: Martina Vorkapić

Završni dio aktivnosti

Kada padne interes za aktivnost i po završetku crtanja, radove ćemo ostaviti da se suše te ću porazgovarati s djecom o tome koja im je tehnika bila draža, koja manje draga i zbog čega. Na kraju aktivnosti zajednički ćemo pospremiti stolove i pribor te analizirati dobivene likovne radove iz pojedinih radionica; Oslikavanje morskih kamenčića koje bi kasnije sadili u šumi, Pisanje sa bambusovim perom, Urezivanje / modeliranje malih gipsanih kalupa te otiskivanje kao pečatom.

Posljednju radionicu „Izrada mobila u šumi vješanjem otisnutih formi“ odrađujemo izvan prostora DV, odlaskom na mjesto namijenjeno najmlađima kratku stazu pod nazivom Malikovi puti. Maliki su prema kastavskoj predaji dobri šumski duhovi, maleni poput djece. Žive u šumi, prepoznatljivi su po svojim crvenim kopicama. Priča se da pomažu svima koji rade u šumi no da se jako vole igrati s djecom.

Postavljanje izložbe odrađujemo na šumskom putu Malikov put u Kastavskoj šumi.

Fotografija 9. Priprema i postavljanje izložbe

Fotografirala: Martina Vorkapić

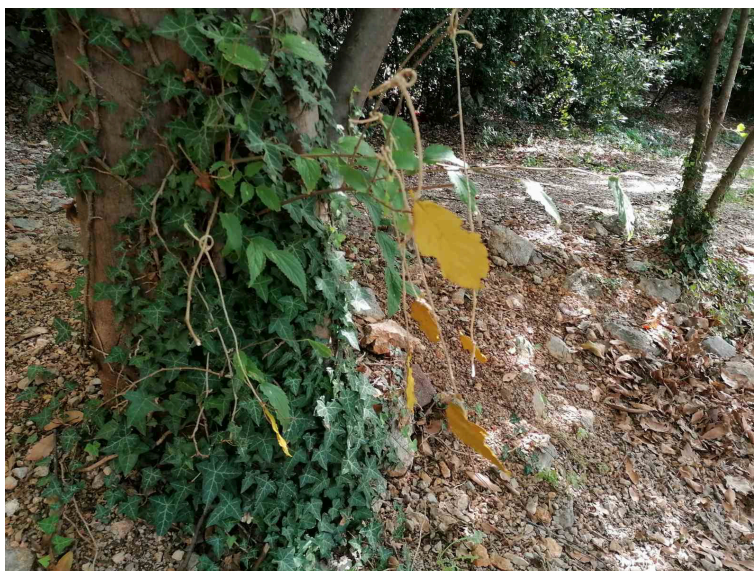
Fotografija 10. Priprema i postavljanje izložbe

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 11. Priprema i postavljanje izložbe

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 12. Postavljan mobil na šumskom putu

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 13. Priprema roštilja za ribe

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 14. Sadimo morske kamenčice

Fotografirala: Martina Vorkapić

Fotografija 15. Sadimo morske kamenčice

Fotografirala: Martina Vorkapić

5.2. Ciljevi likovnih projekata Kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice u radu s djecom rane i predškolske dobi

Tema projekta odabrana je kao odgovor na povećan interes djece za pričama iz prošlosti koje su povezane s njima poznatim prostorima, ali i zbog mogućnosti povezivanja prošlosti sa sadašnjošću. Za prostor Kastva karakteristična je bogata povijest te, samim time, i bogatstvo različitim pričama pomoću kojih se modernoj djeci može dočarati način života u prošlosti, ali i prikazati određene pouke.

Pritom, u provođenju likovnog projekta odnosno u projektnim radionicama sudjelovala su djeca iz DV Dječji vrtić Mala sirena u mješovitoj odgojnoj skupina u dobi od 3 do 6 godina.

Ključni aspekti odabrane teme obuhvaćali su i nekoliko osnovnih ciljeva, a to su:

- Povezivanje suvremenog djeteta s kulturnom baštinom njemu poznatog područja
- Omogućavanje upoznavanje djece s kvalitetnom umjetnošću

- Povezivanje djeteta s pričom i prostorom na kognitivnoj, stvaralačkoj, emocionalnoj i duhovnoj razini.

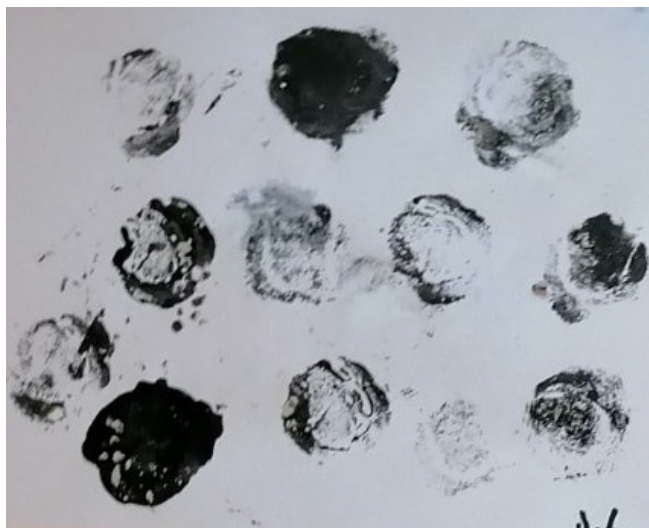
Određene zadatke koje svaka likovna aktivnost sadrži vezane uz likovno područje (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010):

- utječu na razvoj motoričke spretnosti;
- doprinose bogaćenju likovno-izražajnih sposobnosti;
- upoznaju i usvajaju tehnički postupci i oblikuju likovni materijali;
- obrazovni zadatci koji doprinose povećanju spoznaja likovnog jezika.
- kulturno-higijenski. koji se odnose na kulturu ophođenja, poštivanja svog i tuđeg rada.

Cilj projekta je osigurati djetetu mogućnost likovnog izražava i istraživanja različitih likovnih materijale, te nenametljivo ukazivati na mogućnosti korištenja različitih likovnih tehnika. Osnovnih aspekata koji se odnose na kreativnost djeteta: uvažavanje i prihvaćanje dječjeg autentičnog likovnog izraza u skladu s razvojnim karakteristikama dobi djeteta; raznolik pristup likovnim materijalima i tehnikama likovnoga stvaralaštva; osiguravanje vremena i prostora za likovnu aktivnost; omogućavanje djetetu da usvoji posebne likovne vještine kad su u pitanju likovni materijali i likovne tehnike; upoznavanje djeteta s likovnom umjetnošću putem slikovnica, reprodukcija, posjeta galerijama i muzejima.

5.3. Evaluacija likovnog projekta Kako su Kastavci sijali sol i sadili sardelice u radu s djecom rane i predškolske dobi

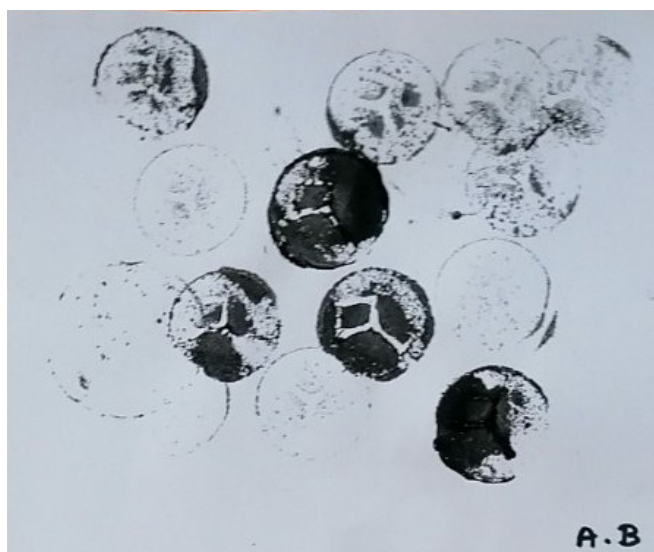
Evaluacija započinje metodom razgovora i estetskom komunikacijom između odgajatelja i djece. Likovni radovi izabrani prema načelu kvalitete, koje odgajatelji s djecom promatra. Razgovor je usmjereni na oblikovnu stranu likovnih radova te buđenje estetskog doživljavanja umjetničkih djela kod promatrača. Od puno dječjih radova odabrala sam nekoliko za analizu. Ponuđene aktivnosti bile su zanimljive djeci jer su bile nove, do sada se nisu susreli sa ponuđenim materijala poput bambusovog štapića, ili rezbarenje gipsa.

Reprodukcija 1. Likovni rad djevojčice J.L.(6, 5 godina) predškolac

Fotografirala: Martina Vorkapić

Djevojčica koja ide na dodatne likovne radionice izvan vrtića, zanimanje za svaku likovnu aktivnost je specifično istaknuta kod ove djevojčice, tehnika joj je bila jako zanimljiva, ovo je prvi puta radila.

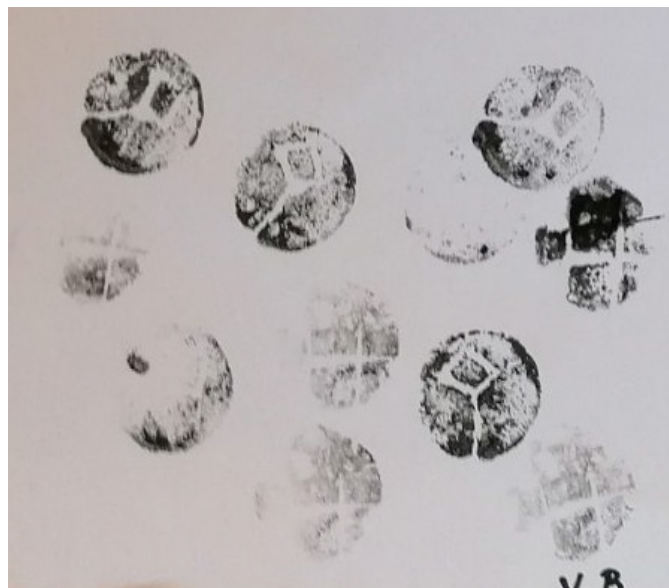

Reprodukcija 2. Likovni rad dječaka A.B.(6, 5 godina) predškolac

Fotografirala: Martina Vorkapić

Pokazao dodatno zanimanje i istraživao gipsanu masu za urezivanje, okretajući masu odlučio je da je manja strana bolja za otiskivanje nego veća strana.

Reprodukcija 3. Likovni rad dječaka V.B. (5,5 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Dječak je mlađi brat od dječaka A.B., te se povodio mišljenjem starijeg brata, zato je rad otisnut sa više različitih pečata.

Reprodukcija 4. Likovni rad djevojčice E.B. (4,7 godina)

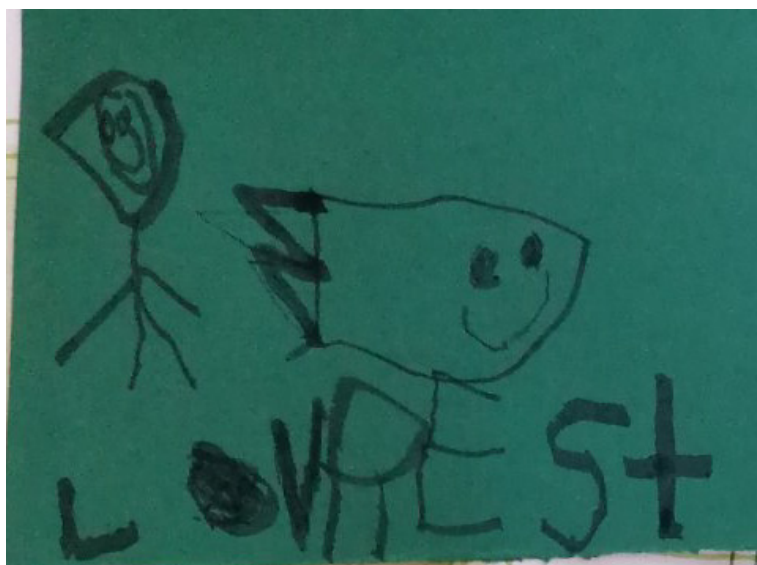
Fotografirala: Martina Vorkapić

U izradi je istraživala i urezivala na obje strane kalupa, uz komentare da mora probati koja je strana bolja za otiskivanje

Reprodukcija 5. Primjeri izrezbarenih pečata

Fotografirala: Martina Vorkapić

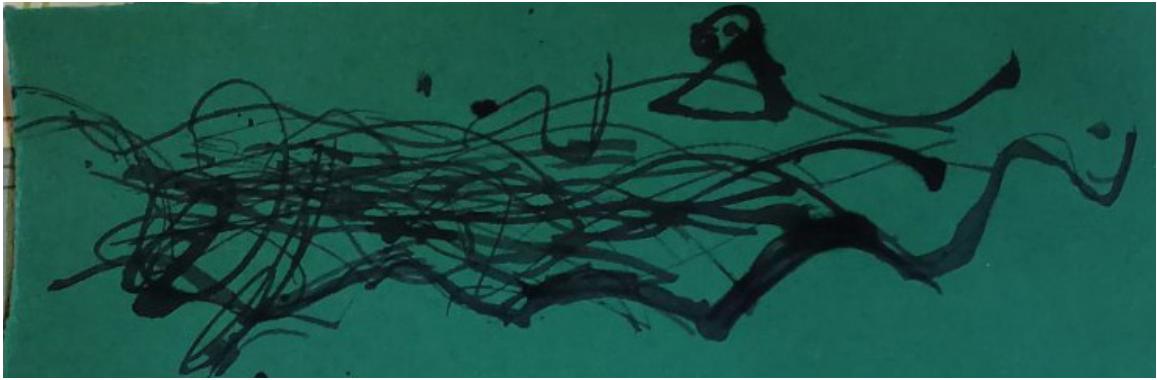

Reprodukcija 6. Likovni rad dječaka L.S. (6 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Prema pročitanoj priči nacrtao ribu i dječaka iz priče, jedino dijete iz skupine koje je uz ribu nacrtao i drugog lika iz priče. Istraživao linije bambusovog štapića, bilo mu je jako zanimljivo materijal štapića i prenošenje tinte tuša na papir umakanjem.

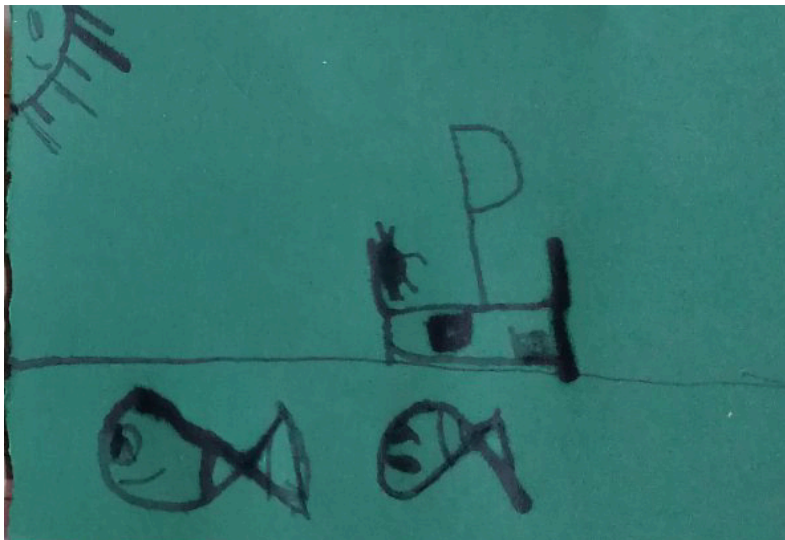

Reprodukcija 7. Likovni rad dječaka M.Š. (6,5 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

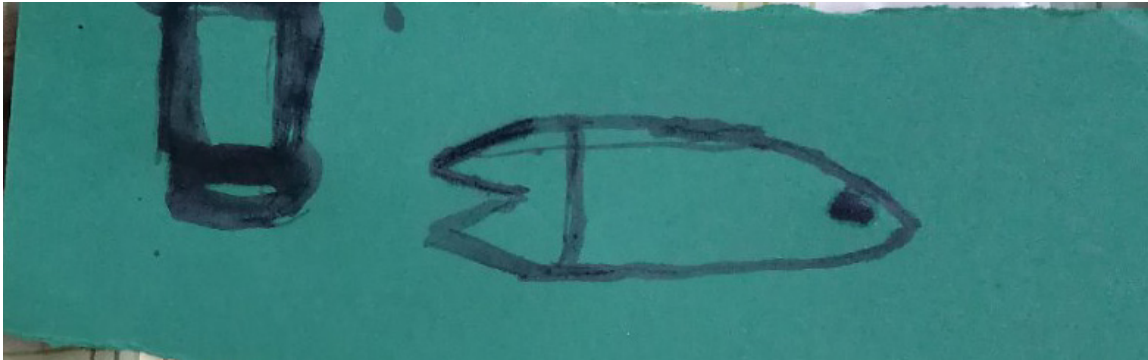
Dječak je nacrtao more i ribe u moru. More je valovito.

Reprodukcija 8. Likovni rad dječaka J.M. (5 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Na svom likovnom radu dječak crta ribe i barku u moru. Specifično kod ovog dječaka je prikazivanje motiva Hrvatke šahovnice te ovdje je prikazana barka u kockicama. Isto je napravio sa oslikavanjem kamenčića. Dodatni komentari dječaka su; „Ribe žive u moru, zašto ih treba saditi ? „

Reprodukcija 9. Likovni rad dječaka A.B. (6,5 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Crtež prikazuje ribu u moru.

Reprodukcija 10. Likovni rad dječaka J.M. (5 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

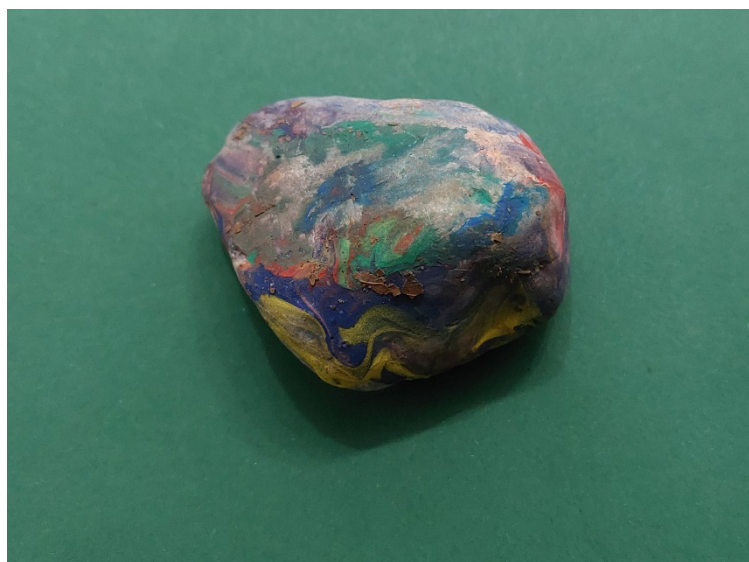
Specifično kod ovog dječaka je prikazivanje motiva Hrvatke šahovnice, prikaz Hrvatske ribe iz Hrvatskog mora u bojama zastave.

Reprodukcija 11. Likovni rad dječaka M.P. (5,9 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Dječak u svim likovnim radovima izražajno prikazuje detalje, jako je precizan i pedantan. Voli se isticati u skupini te uvijek uloži najveći trud za izvršavanje zadatka.

Reprodukcija 12. Likovni rad djevojčice J.T. (6,2 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

U likovnim radovima voli upotrijebiti sve boje koje su joj na raspolaganju, voli pretjerivati, nikad dovoljno boje.

Reprodukcija 13. Likovni rad djevojčice L.S. (5,5 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Djevojčica sa primjetnim teškoćama u razvoju, u svojim likovnim radovima ne boje, za sve koristi samo dvije boje, crnu ili bijelu.

Reprodukcija 14. Likovni rad djevojčice M.K. (3,2 godina)

Fotografirala: Martina Vorkapić

Koncentrirana na rad, ne komentira dok je u procesu oslikavanja, tek po završetku nam opisuje rad, more i velika riba.

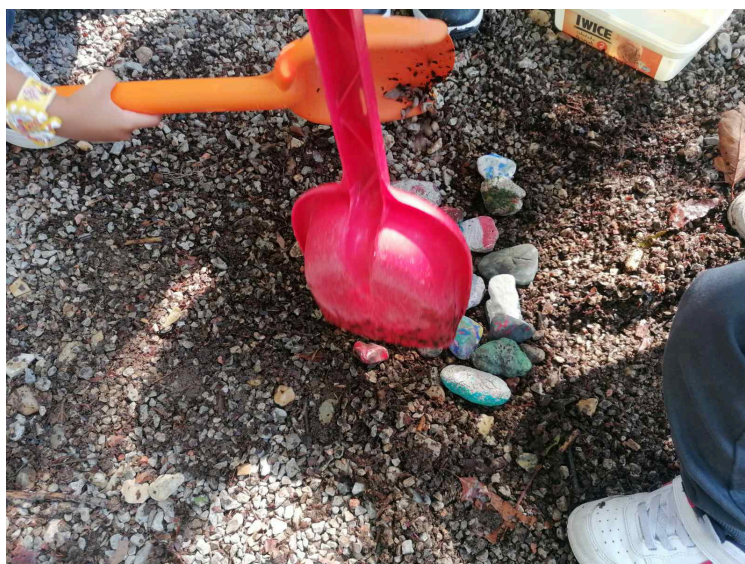

Fotografija 16. Otisnute i pisane poruke na listovima koje koristimo za izradu mobila

Fotografirala: Martina Vorkapić

Najveću zainteresiranost djeca su pokazala u oslikavanju kamenčića, i to kod sadnje kamenčića, nekoliko puta smo ih posadili i vadili iz zemlje pa ponovno sadili.

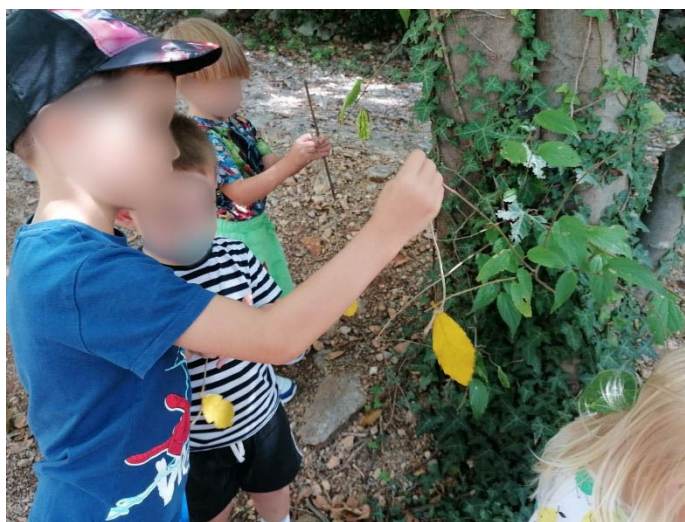

Fotografija 17. Ponovna sadnja morskih kamenčića

Fotografirala: Martina Vorkapić

Djeca su samostalno došla do ideje da se kamenčićima igraju kao da ih peku na roštilju, što im je poznato iz svakodnevnog života. Komentari za kamenčiće koja su izvađena iz mora bila su da se još osjeća miris mora iz njih.

Najmlađa djeca iz skupine najviše su pokazali zainteresiranost kod postavljanja oslikanih listova na niže grane stabla.

Fotografija 18. Postavljanje izložbe u prirodi

Fotografirala: Martina Vorkapić

Radionice su se ponavljale kroz nekoliko dana ovisno koliko djece je izrazilo želju za ponovnim oslikavanjem. Materijali su bili dostupni u likovnom centru.

6. ZAKLJUČAK

Važnost provođenja likovnih projekata u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje proizlazi iz njihove realizacije, koja je temeljena na poticanju razvoja likovnih sposobnosti kod djece, ali i ostalih sposobnosti koje se mogu povezati s cjelokupnim razvojem djeteta, kao što je kreativnost, fleksibilnost, kritičko razmišljanje i ostale. Vrlo je važno da se u proces koji uključuje i osmišljavanje i provođenje likovnih projekata uključi briga o očuvanju dječjeg zdravlja, razvoju pozitivne slike djeteta o samom sebi, razvoju pozitivnih odnosa s likovnim stvaralaštvom i razvoju socijalne interakcije kroz aktivnosti, ali i zadržavanju otvorenosti djeteta prema okruženju u kojemu odrasta.

Značajan broj likovnih aktivnosti i tehnika, kao i pristupa likovnom stvaralaštvu trebalo bi uključiti u likovni rad djece, a sve to sa svrhom poboljšanja likovno pedagoške prakse, postizanja promjena u mišljenju i djelovanja odgojitelja u predškolskim ustanovama.

Također, likovne aktivnosti zajedno s cjelokupnim likovnim stvaralaštvom trebale bi ostvariti značajno veću ulogu u odgojno obrazovnom sustavu, posebno iz razloga što se slika smatra jednim od sredstava komunikacije putem kojega je moguće izražavati ideje, osjećaje, osjete, pojmove i činjenice koje uključuju različite dimenzije i stvarnosti. Kroz provođenje likovnih projekata svako dijete ima priliku doživjeti svijet i spoznati ga kroz slike, konkretne radove, vlastita istraživanja i kreativne angažmane.

7. LITERATURA

Knjige

1. HERCEG V., RONČEVIĆ. A. i KARLAVARIS B. (2010.) *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa d.d.
2. JARDAS, I. (1994.) *Kastavština: građa o narodnom životu i običajima u kastavskom govoru*, Rijeka: Povijesno društvo "Ivan Matetić Ronjgov"
3. MENDEŠ, B. IVON, H. i PIVAC D. (2012). *Umjetnički poticaji kroz proces odgoja i obrazovanja*. Split: Filozofski fakultet.
4. NOVAK, H. (1990). *Projektno učno delo. Drugačna pot do znanja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
5. PANDŽIĆ, V. (2004.) *Hrvatske usmene priče*, Zagreb: Školska knjiga
6. SLUNJSKI, E. (2008.) *Dječji vrtić - zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
7. SLUNJSKI, E. (2001.) *Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.
8. SLUNJSKI, E. (2012.) *Tragovima dječjih stopa*. 1. izdanje. Zagreb: Profil.
9. SLUNJSKI E. (2006.) *Stvaranje predškolskog kurikulumuma (u vrtiću-organizaciji koja uči)*. Zagreb: Mali profesor
10. TATKOVIĆ N, RADETIĆ- PAIĆ M, BLAŽEVIĆ I, VERBANAC S, (2016.) *Kompetencijski pristup kvaliteti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*, Medulin: DV Medulin.
11. ZUPANČIĆ T., i DUH M., (2009.) *Likovni odgoj i umjetnost Pabla Picassa. Likovno-pedagoški projekt u Dječjem vrtiću Opatija*. Opatija: Dječji vrtić Opatija

Stručni i znanstveni članci:

1. BALIĆ ŠIMRAK, A. (2010.) Predškolsko dijete i likovna umjetnost, *Dijete, vrtić, obitelj* 1(1), str. 11-23

2. BALIĆ-ŠIMRAK, A. BLAŽEVIĆ, B. VINOŽGANIĆ, D. i ŠTABEK, Ž. (2014). Integrirani umjetnički kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20(76), str. 5-8
3. CAREK, R. (2004.) Nematerijalna kulturna baština – UNESCO i njegova uloga, *Informatica museologica*, 35(3-4), str. 69-71
4. GREDIČAK, T. (2008.) Kulturna baština u funkciji turizma, *Acta Turistica Nova*, 2(2), str. 205-234
5. KOS-PALISKA, V.: „Iskrice iz muzeja 2“ tema „Kamen“, deplijan. Arheološki muzej Istre, Pula, 1999
6. KUŠČEVIĆ, D. (2015). Kulturna baština – poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt). Split: Filozofski fakultet.
7. LJUBETIĆ, M. (2007.) (Samo) vrednovanje u sustavu ranog odgoja i obrazovanja. *Pedagogijska istraživanja*, 4(1), str. 43-55.
8. MOČINIĆ, S.N. i BRUSSICH, T. (2023.) Tradicijska igra: nematerijalna kulturna baština. *Knowledge: International Journal*, 58(2), str. 1-13
9. POLOVINA, V. (2022.) Suvremena umjetnost u likovno-pedagoškom radu s djecom predškolske dobi (Doctoral dissertation), University of Zagreb: Faculty of Teacher Education.
10. RAJIĆ, M. (2016.) Projektno učenje u dječjem vrtiću. Rovinj: Dječji vrtić „Medenjak“
11. ROTAR A., (2006): "Usvajanje znanja i sinteza različitih pristupa neposrednim radom na projektu". Pisani rad je objavljen u zborniku naslova *Novi komunikacijski izazovi u obrazovanju*, str. 413-424. Pula: Visoka učiteljska škola u Puli
12. ROTAR A., (2016): „Jednominutne skulpture u odgoju i obrazovanju“. Rad objavljen u monografiji Gortan-Carlin, Ivana Paula; Bančić Čupić, Ivana: *Jezik, umjetnosti tradicija u građanskom odgoju i obrazovanju*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
13. ROTAR A., (2017); Model galerijske pedagogije s djecom predškolskog uzrasta, učenicima osnovnih i srednjih škola. Rad objavljen u *Socio-*

humanistic determinants of education: language, art and cultural heritage,
Juraj Dobrila University of Pula, 2017, str. 127-151

14. ŠIPEK B. (2015.) Kako komunicirati likovnim jezikom djece, *Dijete, vrtić, obitelj* 79(1), str. 3-14
15. VALJAN-VUKIĆ, V. (2011.) Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. *Magistra ladertina*, 6(6), str. 83-98.

Internet izvori:

1. ROTAR A., (2008): "Istraživanje o unikatnom obliku industrijskog dizajna i kiča iz loših tv emisija". Pisani rad je objavljen u „Metodički obzori 4“, str. 179-206.
preuzimanje sa; <https://hrcak.srce.hr/file/70781>

8. POPIS FOTOGRAFIJA, TABLICA I REPRODUKCIJA

Popis fotografija

Fotografija 1. Aktivnost kroz šetnju, šetnja uz istraživanje oblika	21
Fotografija 2. Aktivnost kroz šetnju, šetnja uz istraživanje oblika	21
Fotografija 3. Pripremljeni materijali kamenje iz mora ili plaže, tempera, kistovi na raspolaganju djeci prema temi rada.....	28
Fotografija 4. Pripremljeni materijali odljeveni gipsani kalupi, plastični nožići, tuš i spužva na raspolaganju djeci prema temi rada.....	28
Fotografija 5. Pripremljeni materijali papir, ukrasni list, tuš i stabljika bambusa na raspolaganju djeci prema temi rada.....	28
Fotografija 6. Provođenje likovne aktivnosti oslikavanja morskih kamenčića	32
Fotografija 7. Provođenje likovne aktivnosti pisanje bambusovim perom	32
Fotografija 8. Provođenje likovne aktivnosti urezivanja i otiskivanja	33
Fotografija 9. Priprema i postavljanje izložbe	34
Fotografija 10. Priprema i postavljanje izložbe	34
Fotografija 11. Priprema i postavljanje izložbe	35
Fotografija 12. Postavljan mobil na šumskom putu	35
Fotografija 13. Priprema roštilja za ribe	36
Fotografija 14. Sadimo morske kamenčiće	36

Fotografija 15. Sadimo morske kamenčice	37
Fotografija 16. Otisnute i pisane poruke na listovima koje koristimo za izradu mobila	46
Fotografija 17. Ponovna sadnja morskih kamenčića	46
Fotografija 18. Postavljanje izložbe u prirodi	47

Popis tablica

Tablica 1. Razlike između tradicionalnog i projektnog pristupa (Slunjski, 2012:34)	4
--	---

Popis reprodukcija

Reprodukcija 1. Likovni rad djevojčice J.L.(6, 5 godina) predškolac	39
Reprodukcija 2. Likovni rad dječaka A.B.(6, 5 godina) predškolac	39
Reprodukcija 3. Likovni rad dječaka V.B. (5,5 godina)	40
Reprodukcija 4. Likovni rad djevojčice E.B. (4,7 godina)	40
Reprodukcija 5. Primjeri izrezbarenih pečata	41
Reprodukcija 6. Likovni rad dječaka L.S. (6 godina)	41

Reprodukcija 7. Likovni rad dječaka M.Š. (6,5 godina)	42
Reprodukcija 8. Likovni rad dječaka J.M. (5 godina)	42
Reprodukcija 9. Likovni rad dječaka A.B. (6,5 godina)	43
Reprodukcija 10. Likovni rad dječaka J.M. (5 godina)	43
Reprodukcija 11. Likovni rad dječaka M.P. (5,9 godina)	44
Reprodukcija 12. Likovni rad djevojčice J.T. (6,2 godina)	44
Reprodukcija 13. Likovni rad djevojčice L.S. (5,5 godina)	45
Reprodukcija 14. Likovni rad djevojčice M.K. (3,2 godina)	45

9. SAŽETAK

Likovni projekt jedan su od sveobuhvatnih načina približavanja potpuno novog područja djetetu, u fazi njegova razvoja, a koji mu omogućuje dodatne razine razvoja, slobode, iskazivanja kreativnosti, fleksibilnosti, mašte, samostalnosti te značajnog broja drugih karakteristika i kompetencija. Provođenjem likovnih projekata, također, djeci u predškolskim ustanovama može se približiti i kulturna i povijesna baština područja iz kojega dolaze i na takav način ih pobliže upoznati sa poviješću, zanimljivostima, ali i osigurati njezino daljnje održavanje. Upravo to je i jedan od ciljeva ovog rada, uz analizu i prikazivanje osnovnih elemenata i aktivnosti u procesima provođenja likovnih projekata u ustanovama ranog i predškolskog odgoja. Provođenjem likovnog projekta pod nazivom „Kako su kastavci sijali sol i sadili sardelice“ djeca u mješovitoj odgojnoj skupini provodila su likovni projekt koji se sastojao od četiri tipa likovnih radionica te na takav način učili o povijesti kroz priče, razvijali vlastitu kreativnost i stvaralaštvo te ostvarili doticaj s bogatom povijesnom baštinom kraja u kojem žive.

Ključne riječi: likovne radionice, likovni projekt, likovno stvaralaštvo, kulturna baština

10. SUMMARY

An art project is one of the comprehensive ways of approaching a completely new area to a child, in the stage of his development, which enables him additional levels of development, freedom, expression of creativity, flexibility, imagination, independence and a significant number of other characteristics and competences. By carrying out art projects, children in pre-school institutions can also be brought closer to the cultural and historical heritage of the area they come from and in this way familiarize them with history and interesting things, but also ensure its further maintenance. This is precisely one of the goals of this work, along with the analysis and presentation of basic elements and activities in the processes of implementing art projects in early and preschool education institutions. By carrying out an art project called "How Castavac Sowed Salt and Planted Anchovies", children in educational groups carried out an art project consisting of four types of art workshops and in this way learned about history through stories, developed their own creativity and creativity, and achieved contact with the rich historical heritage of the region in which they live.

Keywords: art workshops, art project, art creation, cultural heritage